

Dinamika brojnosti parova i migracija crnoglavog galeba

Larus melanocephalus sa kolonije na Palićkom jezeru

Population dynamics and migration of Mediterranean Gulls Larus melanocephalus from the Palić lake colony

Gergelj, J., Žuljević, A. & Sekereš, O.

This paper presents the dynamics of the Mediterranean Gull breeding pair numbers, as well as migratory routes and wintering areas of the ringed birds in the period from 1997 through 2004

Key words: *Mediterranean Gull, Larus melanocephalus, Black - headed Gull, Larus ridibundus, colony, Palić lake, population dynamics, migration.*

UVOD

Evropska populacija crnoglavog galeba *Larus melanocephalus* broji 120000 - 320000 parova (*Burfield & von Bommel*, 2004). U susjednoj Mađarskoj se gnezdi do 110 - 230 parova, a u Srbiji (Vojvodini) gnezdeća populacija broji 30-50 parova (*Puzović et al.*, 2003). U Vojvodini su 1986. otkriveni prvi gnezdeći parovi, na Palićkom jezeru (*Gergely & Hulló*, 1990). Pouzdani podaci o gneždenju ove vrste u Vojvodini izvan Palićkog jezera potiču još i sa taložnika otpadnih voda šee-rane u Kovačici (*Gergelj*, 1995) kao i sa taložnika kod Crvenke (*Tucakov & Žuljević*, 2002). Nakon što je 1990. kolonija na Palićkom jezeru dostigla najveću brojnost od 40 parova (*Gergely*, 1991), broj gnezdećih parova se postepeno smanjivao, da bi 1994. i 1995. gnežđenje ove vrste na pomenutom lokalitetu izostalo. Glavni razlog tome je bilo smanjenje površine gnezdilišnih ostrva zarašćivanjem (*Gergelj*, 1995), kao i pojava pacova na njima.

Ovaj rad ima za cilj da prikaže dinamiku brojnosti parova crnoglavih galebova u periodu od 1997. do 2004. na koloniji na Palićkom jezeru, kao i da predstavljajući nalaza markiranih jedinki definiše migratorne puteve i lokacije zimovaništa.

OPIS ISTRAŽIVANOG PODRUČJA

Palićko jezero se nalazi južno od Palića u severnoj Bačkoj. Detaljan opis jezera i ekoloških faktora koji uslovljavaju gnežđenje pojedinih vrsta je dostupan u radu *Huloo* (1997). Mešovita kolonija galebova se nalazi na ostrvu u 2. sektoru.

METODE

Brojnost gnezdećih parova obe vrste galebova je utvrđivana neposredno na koloniji, prilikom prstenovanja standardnim metalnim markerima. Od 1986. do 1992. su na Palićkom jezeru prstenovana 153 mladunaca crnoglavog galeba (*Varga et al.*, 1996). Pored aluminijumskih prstenova, od 1998. do 2003. je započeto obeležavanje mladunaca ove vrste i plastičnim markerima, koji su pogodni za očitavanje pomoću teleskopa ili jačeg dvogleda sa velike udaljenosti. U tom periodu prstenovano je ukupno 13 mladunaca crnoglavih galebova crvenim plastičnim prstenovima Mađarske prstenovačke centrale sa početnom oznakom „H”. Od 2004. je započet nacionalni projekt prstenovanja crnoglavog galeba crvenim plastičnim kolor prstenovima sa početnom oznakom „Y”.

REZULTATI

Dinamika brojnosti parova

Smanjenje površine ostrva na Palićkom jezeru, zbog erozivnog delovanja talasa je zaustavljeno prirodnim obrastanjem ostrva emerznom vegetacijom (trska, rogoz). Košenjem površine

ostrva koje je realizovalo Društvo ljubitelja prirode „Riparia” je sprečeno njegovo zarastanje žbunjem i ruderalnom vegetacijom. Kao rezultat poboljšanja uslova gnežđenja, 1997. je gnežđenje crnoglavih galebova nastavljeno. 1998. se pojavio novi problem - izrazita predacija legala i mladunaca od strane pacova *Rattus sp.* koji su naselini gnezdilišno ostrvo u velikom broju. Te godine pacovi su uništili gotovo sva legla običnih galebova *Larus ridibundus*, a legla crnoglavih galebova nisu uopšte locirana, nakon čega je usledila redukcija brojnosti ovih predatora od strane upravljača Parka prirode „Palić”. Broj gnezdećih parova običnih galebova je 1999. bio veći od 350, a i crnoglavi galebovi su nastavili gnežđenje (Tabela 1). Izuzetno je brojno bilo gnežđenje 2003., kada je zabeležen najveći broj gnezdećih parova crnoglavih galebova od 1986., godine u kojoj je prvi put bilo dokazano njihovo gnežđenje na istraživanom području.

Tabela 1. Upporedni prikaz broja parova crnoglavog galeba *Larus melanocephalus* i običnog galeba *L. ridibundus* na koloniji na Palićkom jezeru

*Table 1. The comparative overview of the number of breeding pairs of Mediterranean Gull *Larus melanocephalus* and Black-headed Gull *L. ridibundus* on the Palić lake colony*

Godina Year	<i>L. melanocephalus</i>	<i>L. ridibundus</i>
1997.	5-7	?
1998.	0	250-300
1999.	12-15	300-350
2000.	2-3	?
2001.	3-4	300-350
2002.	7-8	350-400
2003.	52-55	500-550
2004.	15-20	800-850

U Tabeli 2. su navedeni podaci o nalazima triju prstenovanih crvenoglavih galebova sa Palićkog jezera. Primerak H-456 (BELGRADE 303141), prstenovan 08. 06. 2001., je tokom više godina posmatran na zimovanju (period septembar - februar) u severnoj Italiji, u okolini Venecije. Nakon dostizanja polne zrelosti, u proleće 2004., pojavio se u Karpatskom basenu, u južnoj Mađarskoj kod mesta Tömörkény, gde se verovatno i gnezdio. 25. 05. 2003. su na Palićkom jezeru crvenim kolor prstenovima markirana samo dva mladunca. Primerak H-462 (BELGRADE 307361) se sredinom avgusta se pojavio u severnom Jorkširu (Velika Britanija), u okolini je prezimio, a ponovo je posmatran u martu 2004. Drugi primerak, H-463 (BELGRADE 305817) je migrirao od mesta izleganja prema zapadu: krajem avgusta je posmatran u srednjoj Francuskoj.

U mešovitoj koloniji galebova na Palićkom jezeru registrovano je više primeraka crnoglavih galebova na gnežđenju prstenovanih u susednoj Mađarskoj (Tabela 2.). I ovi primerci su pre posmatranja u palićkoj koloniji više puta viđeni kod Le Portela ili u Italiji. Ovi nalazi potvrđuju tesnu vezu između jedinki koje se gnezde u Vojvodini i onih u Mađarskoj, jer sve pripadaju gnezedećoj populaciji Karpatskog basena.

Odrasli primerak prstenovan u Belgiji (zeleni prsten M18), a nađen na gnežđenju u koloniji na Palićkom jezeru je takođe više puta posetio Le Portel, a najverovatnije se izlegao u koloniji na Palićkom jezeru ili u nekoj od kolonija u Mađarskoj. Naime, 11. 05. 1986. na Palićkom jezeru je bilo prstenovano šest primeraka, od kojih je jedan četiri godine kasnije ponovo nađen u istoj koloniji (**Radović**, 1990).

Tabela 2. Inostrani nalazi prstenovanih crnoglavih galebova *Larus melanocephalus* sa Palickog jezera i nalazi prstenovanih primeraka na Palickom jezeru u periodu od 1997. do 2004.

Table 2. Foreign and the local recoveries of Mediterranean Gulls *Larus melanocephalus* ringed at the Palic lake from 1997 to 2004

Centrala libroj prsteni	Uznost, pol, mehn mleka	Datum prsten. /mleka	Lokacije prsteni/ mleka	Drzava prsten./ mleka	Koord. lokacije prsten./ mleka	Prstenovani/ mleka	Prek ak Vre na m (km)	Udalje- nost vuc (km)	Pre- vuc	Kodir- prsten
Belgrado 903141	7.81	06.06.2001.	Jezero Palic	YU78	46 04N 019 44E	J. Gergelj		588 km	W(2637)	crveni H456
	7.81	24.09.2001.	Setiamarcho, Chioggia, Venecia	UA59	45 15N 012 16E	M. Passarella		591 km	W(2637)	
	7.81	10.12.2001.	Valli di Brenza, Chioggia, Venecia	UA59	45 11N 012 14E	P. Ronzoni		591 km	W(2637)	
	7.81	01.02.2002.	Valli di Brenza, Chioggia, Venecia	UA59	45 11N 012 14E	M. Passarella		587 km	W(2637)	
	7.81	18.02.2002.	Ecconero, Chioggia, Venecia	UA59	45 15N 012 17E	L. Scatin		587 km	W(2637)	
	7.81	10.12.2002.	Ecconero, Chioggia, Venecia	UA59	45 15N 012 17E	L. Scatin		587 km	W(2637)	
	8.30	11.01.2003.	Ecconero, Chioggia, Venecia	UA59	45 15N 012 17E	M. Russo		587 km	W(2637)	
	7.81	01.03.2003.	Chioggia, Venecia	UA59	45 15N 012 17E	M. Passarella		587 km	W(2637)	
	7.81	24.09.2003.	Bredas, Venecia	UA59	45 15N 012 20E	L. Pizzardi		576 km	W(2677)	
	7.81	10.12.2003.	Ecconero, Chioggia, Venecia	UA59	45 15N 012 17E	L. Scatin		587 km	W(2637)	
	7.81	18.01.2004.	Chioggia (porto), Venecia	UA59	45 15N 012 17E	P. Cammeron		587 km	W(2637)	
	7.81	09.04.2004.	Y-om Crkvi, Obzgrad	BG45	46 35N 028 04E	A. Riko		63 km	RB(2467)	
7.81	29.07.2004.	Pelještica, Chioggia, Venecia	UA59	45 17N 012 18E	M. Russo		584 km	W(2647)		
Belgrado 907571	7.81	06.12.2003.	Jezero Palic	YU78	46 04N 019 44E	J. Gergelj				crveni H462
	7.81	17.08.2003.	The Mars, Scarborough, North Yorkshire	GBNY		J. Howell				
	7.81	17.08.2003.	Jacksons Bay, Scarborough, North Yorkshire	GBNY		J. Howell				
	7.81	17.05.2004.	Halbeck Car park, Scarborough, North Yorkshire	GBNY		R. Cope				
Belgrado	7.81	23.08.2004.	Jezero Palic	YU78	46 04N 019 44E	J. Gergelj		1523 km	W(2777)	crveni H463
	7.81		Saint Martin, Norbert, Charcote-Martinas	FR31	46 11N 001 23W	P. Le Gall				
	7	13.06.2001.	Burmaloch, Antwerpen	BL20	51 20N 004 19E	R. Flamaec		205 km	SW(2517)	zelni L8K
	7.81	01.08.2001.	Le Portel, Pas-de-Calais	FR07	50 42N 001 34E	C. Depocheval		205 km	SW(2517)	
	7.81	25.08.2001.	Le Portel, Pas-de-Calais	FR07	50 42N 001 34E	A. Brinonour		202 km	SW(2517)	
	7.81	11.10.2001.	Le Portel, Pas-de-Calais	FR07	50 44N 001 35E	J. M. Sauvage		209 km	SW(2387)	
	7.81	18.09.2002.	Moruldun, "La Bledouze", Manche	FR05	49 34N 001 18E	Spiroux & Legrand		145 km	SW(2517)	
	7.81	06.09.2002.	Bugennes Givernyde, Venecia, Norddeutsche Westfalen	DEP	51 19N 006 34E	R. Steffen		201 km	SW(2517)	
	7.81	10.08.2002.	Boulogne-sur-Mer, Pas-de-Calais	FR07	50 42N 001 37E	C. Depocheval		205 km	SW(2517)	
	7.81	18.10.2002.	Le Portel, Pas-de-Calais	FR07	50 42N 001 34E	M-G.Paris				

DISKUSIJA I ZAKLJUČCI

Na ostrvima Paličkog jezera ne možemo konstatovati stabilizaciju brojnosti parova crnoglavih galebova, imajući u vidu da je i dalje prisutna izrazita fluktuacija (Tabela 1), kojoj je jedan od uzroka stalno povećavanje broja parova običnih galebova. Njihovo gnežđenje počinje ranije, parovi se ranije formiraju i snesu jaja, zauzimajući tako većinu raspoloživih niša na ostrvu pre dolaska crnoglavih galebova sa zimovanja. Višegodišnje prisustvo mešovite kolonije galebova na jednom od četiri ostrva, zbog velike količina ptičjeg izmeta, pogoduje azotofilnim ruderalnim visokim biljkama. S jedne strane, velika količina suvih ostataka prošlogodišnjih biljaka smanjuje slobodnu golu površinu pogodnu za gnežđenje galebova, što uzrokuje izrazitu kompeticiju za osvajanje povoljnijih niša za gradnju gnezda. Takođe, u drugoj polovini reproduktivnog perioda ruderalna vegetacija naraste veoma visoko, tako da se galebovi otežano probijaju do mladunaca. Iz navedenih razloga poželjno bi bilo posle sezone gnežđenja ili pre početka nove reproduktivne sezone, krajem zime ili u rano proleće, odstraniti debele suve ostatke ruderalnih biljaka. Na takav način povećala bi se šansa za gnežđenje većeg broja crnoglavih galebova. Ipak, tačan razlog opisane fluktuacije broja gnezdećih parova ostaje nepoznat. Problem sa predacijom kolonije od strane pacova je zabeležen i u koloniji kod Crvenke (*Tucakov & Žuljević*, 2002), kao i u Mađarskoj na ribnjaku Rétszilás (*Szél & Bakács* 1996).

Ovde navedeni novi, kao i raniji nalazi prstenovanih primeraka crvenoglavih galebova sa Paličkog jezera (*Gergelj*, 1995), odnosno nalazi iz susedne Mađarske (*Varga et al.*, 1996) govore o tome da populacija iz Karpatskog basena u postreproduktivnom periodu napušta gnezdilište i migrira u pravcu zapada i severozapada. Glavno zimovalističko jedinki navedene populacije u prvom navedenom migratornom pravcu se nalazi u Italiji (mediteranska oblast), a u slučaju drugog na obalama kanala Lamanš (atlantski obalni pojas) najčešće kod Le Portela (ibidem, Tabela 2).

ZAHVALNICA

Zahvaljujemo se svim onim članovima Društva za zaštitu i proučavanje ptica Vojvodine, Društva ljubitelja prirode „Riparia” i Društva ekologa „Rihard Čornai” iz Subotice koji su svojim angažovanjem u procenjivanju populacije i prstenovanju galebova puno pomogli i doprineli da dođemo do dragocenih rezultata objavljenih u ovom članku.

SUMMARY

The wave erosion causing a destruction of the Mediterranean Gull breeding islands on the Palić lake has been stopped by natural spread of emergent vegetation (reed, reedmace). Regular mowing of the vegetation on the islands has prevented the spread of scrub and ruderal vegetation, which has resulted in continued Mediterranean Gull breeding since 1997. In 1998, the widespread predation of nests and young chicks by rats was recorded for the first time. In the same year, the rats destroyed the entire Black-headed Gull colony. The Mediterranean Gull nests could not even be located. After the reduction of predators, the number of Black-headed Gull breeding pairs in 1999 was again more than 300. The Mediterranean Gulls continued breeding at the lake islands, as well. An exceptionally high numbers of the Mediterranean Gull breeding pairs were recorded in 2003, the highest since 1986, the year of the first recorded breeding. The new, as well as the previous recoveries of birds ringed at both the Palić lake and neighbouring Hungary shows that the Carpathian basin population leaves breeding areas after the reproductive period and migrates towards west and north-west. The major wintering areas of this population lie in northern Italy (Mediterranean region) and along the English Channel shores (Atlantic seashores), mostly near Le Portel.

LITERATURA

- Burfield, I. & van Bommel, F.* (2004): Birds in Europe: population estimates, trends and conservation status. BirdLife International, Cambridge.
- Gergely, J. & Hulló, I.* (1990): A szerecsensirály (*Larus melanocephalus* Temm., 1818) fészkelése a jugoszláviai Vajdaságban. *Aquila* 96-97: 87-90.
- Gergely, J.* (1991): Szerecsensirály (*Larus melanocephalus*) a Vajdaság rendszeres fészkelő madara. pp. 230-234. In: A Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület III. Tud. Ülése, Szombathely.
- Gergely, J.* (1995): Gneždenje crnoglavog galeba (*Larus melanocephalus*) u Vojvodini od 1986. do 1995. *Ciconia* 5: 18-22.
- Hulo, I.* (1997): Migracija predstavnika porodica *Gaviidae*, *Podicipitidae* i *Anatidae* na Paličkom jezeru u periodu 1981 - 1996 godine. *Ciconia* 6: 51-72.
- Puzović, S., Simić, D., Saveljić, D., Gergelj, J., Tucakov, M., Stojnić, N., Hulo, I., Ham, I., Vizi, O., Šćiban, M., Ružić, M., Vučanović, M. & Jovanović, T.* (2004): Ptice Srbije i Crne Gore - veličine gnezdilišnih populacija i trendovi: 1990-2002. *Ciconia* 12: 35-120.
- Radović, D.* (1990): Nalazi prstenovanih ptica u godinama 1989. i 1989. *Larus* 41-42: 21-67.
- Széll, A. & Bakacsi, G.* (1996): A szerecsensirály (*Larus melanocephalus*) fészkelési viszonyai Magyarországon. *Túzok* 1(3): 105-115.
- Tucakov, M. & Žuljević, A.* (2002): Nastanak i gnezdilišna fauna ptica dvaju kolektora industrijskih otpadnih voda u Bačkoj: značaj veštačkih vlažnih staništa. *Ciconia* 11: 52-69.
- Varga, L., Veprik, R., Gergely, J., Széll, A., Csihar, L. & Staudinger, I.* (1996): A magyar szerecsensirály (*Larus melanocephalus*) gyűrűzési program első eredményei. *Túzok* 1(3): 116-123.

Authors addresses:

Jožef Gergelj
 Adi Endrea 24/a
 24400 Senta
 gerjo@sabotronic.co.yu

Antun Žuljević
 Vere Gucunje 20
 25000 Sombor
 buza@ravangrad.net

Oto Sekereš
 Lastina 3
 24000 Subotica
 szekoka@tippnet.co.yu